

În luptă

(Urmare)

III

Nu știa nimeni să-și tilcuească pentru ce s'au coborât măriile lor baronii dela Pesta, pe la mijlocul lui Septemvrie. Și peste vară rar-rar dacă veniau vr'odată. Și chiar atunci cât rămîneau? Ia până ce umblau odată prin păduri, să se laude c'au fost la vinat, apoi să se tolănească într'o poiană și să minince, dar mai ales să bee, Doamne, și să descarce puștile în aer. Apoi iar mergeau «sus» la Pesta, — cum ziceau ei.

Dar acum a trecut Septembrie, se strecură zilele neguroase, răci de Octombre, și ei tot nu se mai duc.

Vezi că mai venise cineva cu ei. Unu de tot umbla pe hotar așa 'ntr'o tundră albă, da subțire, încins pe la mijloc cu ață. Umbla de pe-un deal pe altul și tot împlînta ceva 'n pămînt, se pleca apoi, părea că se uita să vadă ceva.

Oamenii îl vedeau, dar nu se prea mirau de el. Au mai venit ei cu baronii alții și mai și, cari umblau pe dealuri și prindeau goange, ori adunau pietricele. Au mai văzut ei scriinți de aceia.

Dar popa, cînd l'a văzut mai întăi, a gîndit altceva. Se duse ață la primar. Primarul ca bita: «nu știu zo eu domnule părinte cine v'ă fi acele și ce caută».

— «Nu cumva e inginerul pentru comasare? Inainte cu patru ani mi-aduc aminte că se zvonea de comasare.»

Dar dacă nu știa omu, nu știa și pace! Ce să-i zică? Lui îi spune notarul ceva? Numa zice: fă asta, și el face.

Notarul de cerc era într'alt sat. Dar popa nu se gîndea acum la aceasta. El voea să afle ce caută inginerul acela, pe hotarul lor, — că de bună samă era inginer.

Notarul colo cu «kerem», cu «nem tudom», că nu știe, să-l întrebe ungurește.

— «Auzi, domnule notar, nu te mai face, că-mi vine să intru în bănueli cu d-ta. Cum să nu știi d-ta românește, doar eu te-am auzit vorbind? Dar d-ta știi bine că noi nu pricepem limba ungurească. N'o auzim numai când vin secui cu oale.»

Notarul o rupse cine-cinește pe înțeles, dar se făcea că nu știe nimic de omul cel de umblă pe dealuri.

— «D-le notar, dacă te-oi prinde în urmă cu minciuna cum ți-a cădea?»

— Eu nu zic că nu-i inginer, dar nu știu ce va căuta. Nu ne-a înștiințat nimeni.

— Bine! Nu v'a înștiințat nimeni? zise preotul și se întoarse acasă.

Dar la șase zile se bătea doba prin sat că Măria Sa a cerut comasarea pământului, că-i aici inginerul, și că cine nu vrea comasarea să meargă la cancelarie.

Oamenii ce să știe ei face cu capul lor? Ia să se scarpine în el și să și-l clatine unul cătră altul.

— «Ce zici, cuscre?»

— Ce să zic? știu eu!»

Era însă cineva care știa ce să le spună tuturor.

Popa în biserică le-a tilcuit pe 'nțeles ce-i comasarea aceea, cum se face, ce roade poate să aducă. Satul era mare, numai cât pământul s'a împuținat mereu. Și cari aveau era departe, pe unde erau locurile celea grase. Vezi că le rămăsese dela strămoși mai harnici. Acum ei, cum erau departe, nu puteau să-și lucreze pământurile bine. În preajma satului îmboldia de toate părțile moșia baronului.—Pământul pe aci era mai slab. Dar dacă li s'ar da sătenilor aci, ar putea ei să-l facă roditor. Și ar căpăta și mai mult, și ar scăpa și de multele pedepse,—căci nu le-ar mai fi scăpat vituțele în pământ străin.

Popa le spuse lămurit: Să se invoiască toți la comasare dar să ceară pământul din clasa cea de pe urmă, aci în apropierea satului.

Oamenii se treziau par'că dintr'un somn adinc la povețele popii: cum ar putea ei să-și lucreze moșia mai bine dacă ar fi aproape de sat.

După ce-au eșit din biserică se adunară pilcuri-pilcuri și se mirau de cumințenia popii.

— «Măi, d-lui om odată, nu tufă ca noi!»

Și nu a mers nimeni la cancelarie să spună că nu se învoește cu comasarea.

Care însă a fost mirarea popii, cînd la două săptămîni comasarea era făcută gata! În două săptămîni,—și el știa bine că pentru așa ceva se cer cel puțin cite-va luni! A mers însă cu satul întreg la împărțirea pămîntului să vadă ce va mai fi și minunea aceasta.

De ce-a văzut și auzit Pirvu rămase ca trîsnit și oamenii se îngălbîniră ca pămîntul, cu ochii nemișcați. Dar numai pe-o clipă. În ziua următoare, Gheorghe sta înaintea domnilor mîndru, cu privirea încruntată.

—«Comasarea de aici e tîlhărie domnule inginer. D-ta însuși ești un tîlhar. N'avem lipsă să ne arăți mai departe și să ne dai în samă pămîntul. Vedem noi ce ai stat d-ta a face și știu și pentru ce ai făcut. Noi cerem comasare nouă.»

Și după preot, tot poporul, cu ochii plini de minie, porunci să se care de pe hotarul lor, căci altfel nu va fi bine de dînsul.

Nu i-a fost greu părintelui Pirvu să adune datele, ca să poată fi atacată comasarea. Știa din slugile boerești cît vin s'a băut acolo în casele bătrîne, și cîți bani a pierdut în cărți inginerul cît a stat aci pentru comasare. Era un prăpădit și jumătate inginerul acela. Dacă se 'mbăta, striga în gura mare că el cel ce dă avuție și sărăcie, că înaintea lui trebuie să se închine tot satul, până și baronul. Și acesta, cu toată fala lui, asculta cu mustățile imburzoiate de minie, asculta și nu zicea nimica. Dar după ce oamenii nu voră să iee în samă pămîntul împărțit nici cînd gendarmii veniră să li-l arate, părtea de părtea, ci țineau morțiș că lor altă comasare le trebuie, baronul nu mai putu suferi bețiile inginerului, și odată în puterea nopții îl prinse de piept și-l zvărli în uliță, în biciuirile unui vînt aspru de Octombrie.

Dela omul aruncat afară, în grabă știu satul cite mii i-a dat boerul, că să-i dea o tablă bună.

Era un neamț de vorbea rău de tot romînește. Dar tot putea să îndruga: «Dat el, dat de dat, da iar el dus. O ia, dus la cărți, tot, tot».

În curînd ieșiră la iveală 2—3 oameni mai gazde din sat, cari văzînd cum au fost înșelați,—au spus că ei pun jurămînt c'o mîna pe inimă și cu alta pe cruce, c'au dat bani, mulți bani și inginerului și baronului, numai să-i pîrtinească înaintea celor mai mari. Știi să capete coala într'o tablă tot, tot.

Pirvu în două săptămîni, ca pupăză pe colac, află, că inginerul acela e om fără calificăție, că a fost numai ajutător la alt inginer.

Încă înainte de Crăciun popa putu să spună în biserică oamenilor, că de-ocamdată vor rămîne pămînturile care cum au fost, comasarea făcută ca și cînd n'ar fi, iar pe toamnă se va tăia pămîntul din nou.

Oamenii se bucurau și nădăjduiau într'o împărțire mai bună pe anul viitor, se bucura și Pirvu din suflet, iar bătrînul Danciu cînd auzi și de isprava asta a ginerei-său îi scrisese numai atîta : «Nu pot veni la tine, că chiar acum îmi fac testamentul în care îți las tot, tot ce am, ție».

Popa însă în scurtă vreme nu mai era văzut cu ochi buni de cei mai mari.

Și mai întăi groful, cu ochii pieziși, cu mustățile țepoase, spuse o vorbă mare ca de jurămînt, pomenind de strămoșii săi, că-i va pune capul nemernicului ce-a cutezat să facă pîră, să adune datele păcătoase, și să sumuțe pe țărani turtiți la cap împotriva sa. Bătu din pîteni într'una din zile, se avîntă nebun în saua lăcie și ia drumul la notar, la pretore, la inspectorii de școi,—erau toți puși paznici într'acelaș oraș,—și feștește-l cum poți mă negru pe bietul părinte Pirvu. Putea el să le scrie tuturora două vorbe numai, și aceia ar fi înțeles tot și ar fi știut ce să faci. Dar îl ardea să le spună cu gura ce fiară primejdioasă e poza acela.

Popii nu-i zise nimic, dar jidanul era să fie scos din arderdă pentru că i-a dat, fără știrea lui, 20 de jugăre de loc priotului.

Era pe la mijlocul lui Ianuar, și un puiu de ger ca acela, de să-ți inghețe răsufarea. Dar cînd e un foc bun în casă, și nevasta și copiii și-s sănătoși, rîzi de crivățul inghețat de afară, cîci gîndul și închipuirea ta e caldă.

Lui Pirvu însă nu-i prea venia să rîdă. Că lemne mai erau ele,—așa o jumătate de car, dar o copilă i se bolnăvi, și mergea tot în mai spre rău.

De cite ori a dat el sfat poporenilor să cheme pe doctor cînd au vr'un bolnav greu în casă, să nu-l lase să moară cu zile, că omul nu-i dobitoac.

Și acum copilă-sa se usca văzînd cu ochii, cu fața de ceară, cu fruntea albă. Și îl chinuia gîndul : Cît ar fi de bine să aduc pe doctorul !

Dar aştepta zi de zi ajutorul ce-l căpăta de la stat, câte-va zeci de zloţi,—în tot anul până pe vremea aceasta l-a primit.

Şi acum nu mai sosia. Aştepta de la o vreme poşta cum aşteaptă creştinii ziua Paştilor.

Că de Crăciun şi de anul nou abia se strinseră bani pentru trei părechi de papuci, două la copile şi una femeii. El avea cizme. Sint şi mai bune cizmele peste iarnă. Țin sănăta-tea'n oase la un om ce stă mult în frig. Şi apoi el cit avea să se cufunde prin zăpadă dela o casă la alta.

Oamenii au dat cit au putut, da vezi că n'au avut de unde amaru lor să doe mai mult, că pentru ei să facă creţari era tot atit de greu, ca să faci ceva din nimica. Mălăiu a fost puţin, de s'ar ajunge până după Paşti, dar încă să mai şi vînză?

Ei trăiau așa liniștiți, prea liniștiți, mulțămîți cu ce aveau pe masă. Cui să-i fi trecut prin gînd că popa lor ar mai avea și alte lipse ori dorinți de cit ei? Şi chiar dacă le-ar trece lor prin minte, putere-ar să-i ajute? N'ar putea.

Pot însă cei dela stăpînire, dar iată că trece clipă după clipă, ceas după ceas, zi după zi, și banii ce-i căpăta în tot anul, nu mai sosiau.

N'ai fi putut să bagi de seamă că Pirvu ar simți o durere, ori cit de mică. Ci vedeai numai că e tot mai mînios, că se gîndește tot mai tare, și că ochii lui fac judecata.

Cînd trecu întăia Făurar și tot nu mai sosia nimic, în ochii lui se văzu tot ce crede despre cei cari îi țin plata, pise zece ferdele de cucuruz în car și porni la oraș.

Sara venia cu doctorul în căruță, voios ca și cînd nu ar avea nici o durere în lumea asta. În loc să-i sosească plata lui căpătă în grabă o provocare, ca'n 30 de zile să solvească școala datoria ce o mai are. Vor mai fi fost vr'o cincizeci de zloți. Popă în celea 30 de zile bătu în cinci rînduri la ușile oamenilor, și tot adună cei cincizeci de zloți. Dar la două săptămîni căpătă dela inspectorul de școala admoniția a treia, ca sala de propus să fie înălțată cu jumata' de metru, altcum nu se va mai putea propune în ea. Asemenea să fie și recuisitele de lipsă.

Popa știa de unde vin toate acestea, știa și-i părea bine de vrednicia sa. Se'mpărția în patru și ce-și punea în gînd scotea la cale.

Dar prin Martie se trezi așa din bun senin, cu o piră mare, în care era în joc eclejia bisericeii. Eclejia aceasta a

fost la început de două jugăre de cositor și un jugăr arător. Înainte cu patru zeci de ani familia baronească de aci din sat, nu se știe din ce motive, i-a dăruit bisericii 20 jugăre de loc. Acum popa David de pe atunci nu s'a mai gândit să asigure pământul acesta pentru biserică. El era mulțămît că poate merge mai de multe ori la curte să zică «bogdea prostea» pentru darul făcut. Popa David, atîta că avea darul și știa face slujba, —dăr încofio era om de-aci din sat, un lungan de om, nesecat de zdroaba învățăturilor multe de azi.—Și baronița de pe atunci era o femeie flusturatecă de s'o dai dracului, și știa și romînește. Urmașul baroniții, baronul de acum, cerea înapoi cele 20 de jugăre, căci donațiunea mamei sale nu s'a însemnat nicăiri, nici pământul nu a trecut la biserică.

Popa știa bine de unde vine pîra aceasta, dar la 'nceput nu s'a temut de loc pînă nu s'a convins, că 'ntr'adevăr celea 20 jugăre nu erau întabulate pe biserică. Atunci simți așa un fior rece în spate, și porni ață acasă, fără să mai răspundă la binețele trecătorilor.

Celea 20 jugăre erau pierdute. Pentru anul acesta n'ar fi rău, dar dă primăvara și unde se va sămăna cucuruzul pentru anul viitor? Era nădejde încă deși mică, dar era, în arînda de la jidan. Dar aceea nu era de ajuns, locul acela, și mai ales nu în anul acesta!

De toamnă s'a hotărît să-și ducă băeatul la școală. Acolo trebuie bani, nu glumă. Ce ajută cîteva jugăre de loc? Dacă nu-l duce întirzie băetul, că și așa a rămas un an peste măsură. Băeatul e sănătos și voinic, și se va rușina mai tîrziu să umble într'o școală cu copii micuți.

Pirvu se bătu mult cu gindurile pîn'a putut ajunge la cuvintele acestea: «Va fi ce va vrea Dumnezeu». Apoi fruntea i se întunecă, ochii i se 'ncruntară din nou ca de o minie mare.

Cînd, ajutat de slugă, puse la loc o proaptă la gard își zise în gînd, tare ca și cînd ar vorbi: «Tot nu mă 'ndoiaie el pe mine!».

Vînduse cinci miei—berbecuți—cu șasesprăzece de argint, și două glăgi de bere se cuvenia să bea și el. Mai ales că se 'ntîlni aci în oraș cu preoți cunoscuți.

S'ar fi scăpat el de toți, dar de popa Stan nu se putea. Era și om în vristă, de gîndea că nu-i gura a lui, așa torăia în toate părțile. Iți făcea impresia că barba albă e pusă numai, că nu-i a lui, și că se ascunde aci un tînăr vioiu-vioiu.

—«Pirvuțule, să nu vii tu la un păhar! Săăaracă lume, departe am ajuns cu popii cei noi! Zic că peste tot un popă să nu între'n crijmă. Zice c'ar porunci pravila! D'apoi cind am fost eu de m'am preuțit, în toată săptămîna mă prindeau la crijmă. Atunci de ce-a tăcut pravila, ha?»

Se apucă să documenteze grăbit, încurcîndu-se și mîncînd cuvintele. „Asta-i așa. Să vie sfintu Ilie să zică: «n'ai dreptate bade» și i-aș răspunde: ba am. Adecă noi să n'avem dreptul să ne petrecem odată în săptămîna? Ce zic în săptămîna, odată în lună, căci nu poate veni popa în toată săptămîna la oraș”. Și cum se uita cu ochii mici, ascunși sub sprincene, undeva la ceilalți preoți pe cari i-a strîns mai mult gura lui de cit greutatea pungii aci în crișma asta mai domnească, făcea un semn crișmarului să nu rămîie gură căscată.

Berea ca berea: spumă multă'n două păhare, ce-ți rămîne în musteață și barbă, ceva amărală se scurge pe git, și plătești cit capeți pentru patru sloboziri din casă. Asta nu-i băutură. Vinul săracu, că-l iei cu treizeci, cu douăzeci și opt chiar litrul, îl torni în păhăruțe mici, și te poți pune pe ușorul doi inși la un litru. Se invoiră în grabă să-și aducă aminte de Cana Galiei. Zădarnic se cătrănea popa Stan, ca să desfunde glăgile să puște ca la nuntă, ceilalți știau atîta: Popa Stan bea cit șapte dar de plătit plătesc tot nepoții, preoții mai tineri, și toți erau mai tineri ca el.

Cu țincănirea păhăruțelor se deșteptau amintirile, cu deșterea lor se treziau durerile, și începeau poveștile despre ce are să sufere unul fiecare. Aveau să-și spună multe totdeauna, mai ales doi, cari au fost prieteni buni tot timpul cît au umblat la școli, iar acum au ajuns în două sate bătute de Dumnezeu, de le vine să-și smulgă bărbile de cite ori apucă cît de cit în cap.

Dar popa Stan e îngerul de împăcare pentru toți. «Ce să ne bocim mîi nepoților? Se bocesc femeile! Dar voi sunteți prea tineri încă. Nu v'a mușcat încă năcazul așa de tare, încît mai tirziu să nu vă mai doară nimic, ori ce-ar veni peste capul vostru chirotonisit. Dar sosește ea și vremea asta. Pentru unul fiecare trebuie să sosească. Atunci apoi nu vă mai doare capul de nimic, nu vă mai plîngeți de nimic, ci așteptați să treac'odată săptămîna ori două, să mai eșiți de-acolo unde v'ați înfundat, să mai scăpați de greutatea casii,—și așteptați să treacă odată viața!»

Cei mai mulți îi dau dreptate: popii Stan și închină cu el,

șincănind păhăruțele, numai cu Pîrvu n'o putea scoate la cale nici odată.

— „Vezi prea neagră lumea, părinte. Stane, nu stă bine să vorbești așa de viață, dumneata chiar, care ar trebui să ne dai povețe.“

Stan clipea repede diu ochi uitându-se la Pîrvu. „Sfaturi vouă nepoate, că voi așteți mai tineri știți cîte'n lună. De voi nu se mai prind sfaturile.—Dar ce să zici, ești tînăr încă, cel mai tînăr între noi, poți vorbi așa. Crezi că noi n'am avut odată idealuri, planuri mari? Ba am avut frate, ba am avut. Dar te ticăloșești măi, treizeci de ani într'un sat cumu-s și eu, de te faci par'că una cu pămîntul. Un gînd frumos, un gînd de muncă trece numai atunci cînd zece nevoi te trag într'altă parte. Iar la un popă la tot gîndul și hotărîrea bună stau în jur nouăzeci și nouă de nevoi.

— Nu gîndi, frate Pîrvule, nu crede nepoate dragă, că noi aștia ne prostim de flori de măr. Pe noi pe toți ne-a mușcat năcazul de care am zis mai înainte, pe tine se vede că nu te-a mușcat încă. — Dar ți se'ngreuiază în curînd familia, trebuie să le dai măi la copii o creștere, și nu vei putea, atunci să te văd eu cum vei încărunți. Atunci te vei învăța și tu să stringi bine acolo de unde e să iasă ceva, să nu lași porumbul din mînă.“

Pîrvu știe unde vrea să bată popa Stan, și zimbește cu bunătate cătră el și ceilalți preoți:—„Bine părinte, păcatele lor, dar dacă n'au, cum să iai? Dacă n'au să-ți dee pentru un bottez de pildă mai mult de 20 creștari, ce să faci cu creștinul, să-l pui la afurisanie?“

— „Ba aceea n'o zic, deși nici asta n'ar strica cite-odată, că avem oameni mai împelițați ca dracu. Dar să-l stringi numai de cite-va ori cu ușa, să nu-i faci pînă nu-ți plătește și ai să vezi!“

„Dar spune-mi părințele, te ajuți d-ta atîta cu cei 20—30 bani? Plătește-se pentru asta să-i lași omului convingerea că pentru bani facem celea sfinte? Vezi eu nu cunosc nimic din banii aceea de-aceea nici nu dau mult pe ei.“

Știau cu toții că nu-i rîvnitor la ban popa Pîrvu, și le venia cu ciudă că-i așa, dar cînd îi lua cu vorba și-i întreba care-i mai bună purtare: a lui ori a lor, ceilalți clătinau din cap, și se făceau că nu'l aud.

Așa era Pîrvu tot-deauna între ei.—Dar acum, în primăvara aceasta, cînd se întîlni cu popa Stan și ceilalți, după ce'și vindu miei, nu știau care să-l compătimizească mai tare.

— „Și zici că nu ți-au trimis plata nici până acuma?

— Nu mi-au trimis'o, și nici să nu mi-o mai trimită, că nu-mi mai trebuie.

— Hoho! stăi frate nu vorbi așa, că vorbești rău. Se vede cit de colo că ești năcăjit. Dar trece supărarea, și cînd vine banu il strîngi în pungă, de nu-l mai lași să vadă nici lumina soarelui“. Și popa Stan se apropie de el să-l îmbrace.

— «Las părinte Stane, n'am eu lipsă de nici o mîngiere, ce crezi, așa de slab sînt eu?

— «Ba eu nu zic că ești slab nepoate, numai să nu-ți faci inimă rea. Baronul ți-a făcut tot răul. Știm noi toată povestea cum i-ai stricat comasarea, cum te-ai certat cu arendașul, cum te-a pîrit străinul peste tot locul unde a putut să-ți tae creanga de sub picior.—Ai făcut rău că te-ai stricat cu el pentru niște bețivi leneși și ticăloși cum sînt și poporenii tăi. Lor nu crede că le-ai ajutat ceva, ei vor rămînea tot cum au fost. Dar tu ți-ai pierdut plata; mică nu-i vorbă, dar tot ceva, nu nimic,—ți-a luat 20 jugare din ecleejie, peste un an nu vei mai căpăta nici să ieși pe arîndă, atunci apoi ce vei face? Crezi tu că oamenii aceia pentru cari ți-ai pierdut tot, vor ști că-i datorința lor să-ți facă un fel de traiu? Îți dau un sfat: baronul a stricat tot, el poate să și direagă. Du-te pînă la el odată!»

Gheorghe Pirvu venise năcăjit de acasă. Abia ș'a căpătat un om să-i aducă mieii pînă în oraș. Sluga i se 'mbătase Duminică de nu s'a mai trezit două zile încheiate. Nu era multă-mit nici cu prețul meilor, mai ales cînd se gîndea la lipsele ce avea să le acopere cu banii aceștia. Și iată, popa Stan l'a făcut, ca'ntotdeauna, să intre și în crijmă să mai pună și aici crețari. Și nu-i destul atîta, ci să pune să-i amărăscă și mai mult viața.

O mînie dureroasă se grămădia tot mai mult în ochii lui negri și fruntea i se întuneca tot mai tare. Cînd începură și ceilalți să spună că bine vorbește părintele Stan, că omul de el trebuie să se îngrijească mai întăi, Pirvu nu mai putu să rabde.

— „Vă rog să tăceți fraților. Și d-ta părinte Stane, cit ești de bătrîn, să taci și d-ta. Ce v'ați apucat să mă dăscăliți pe mine? Eu am să trag răul dac'am făcut vr'un rău, dar dela d-voastră, care v'ați uitat ce sînteți nu primesc nici un sfat să fiți bătrîni cit veacul.“ Mânia începu să se deslege și Gheorghe nu se mai putea opri:

„Adecă ajungi între oameni întunecați și năcăjiți, și-i vezi

cum să chinue. Tu ești popă acolo și să-ți zici: las' să rămână proști, las' se fie cum au fost, că alt ceva tot nu poți scoate din ei. Dar cercat-ați vr'odată? N'ați cercat, și nu vă trece prin minte, că ori voi ori alții dar trebuie să se facă odată începutul.

Vine o primejdie mare cum a fost la noi comasarea nedreaptă, oamenii rămân cu ochii holbați, cu gura căscată, că nu știu cum să înceapă la nimic, și tu care pricepi să te pui deoparte, să te alipești de cei cari jefuesc, pe cei cari trebuie să-i aperi. Vezi, dragă doamne, ca să nu te strici cu ei, ca să nu-ți facă vr'un rău. Asta se chiamă la d-voastră a fi om, mai mult, se chiamă a fi conducător. E rău c'am ajuns pân' acolo!

—Nu te aprinde așa nepoate, nu te aprinde. Ești tânăr încă. Ai foc în tine. Nu te-a mușcat încă...

—Ce tot vorbești de mușcat părinte Stane? Nu știi d-ta că năcazurile numai pe oameni slabi îi îndoaie, pe cei buni îi oțălește tot mai tare? Peste mine n'a dat nimic pân' acum? Ba au dat destule, dar mie mi-a dat Dumnezeu gând bun de timpuriu, și am știut, că să porți o luptă ca a noastră e vitejie. Apoi ori învingi în lupta asta ori cazi, tot una e: ești un om vrednic. Știi d-ta cumu-i cînd se bat în bătae: cei viteji merg mereu înainte, și tot viteji rămân, ori că ajung pe zidurile dușmanilor, ori că vr'un glonț li se 'nfundă 'n piept cînd sint pe drum.

—Ești tânăr nepoate, doamne tânăr ești încă. Dar să știi că-mi plac vorbele tale. Așa un suflet treaz par'că dezghiață și pe cei adormiți. Numai știi tu nepoate că focul oricît ar fi de mare se stinge dacă nu mai pui pe el.—Și noi nu prea avem ce pune!

—Ba avem părinte Stane, ba avem. Doară noi preoții trebuie să fim mai aproape de altar. Nu știi d-ta ce dă altarul? Nu știi ce hrană dă, celui ce știe cere?

—Ei nepoate dragă, tu ai eșit par'că numai ieri din seminar.—Noi aști bătrîni nu mai prea știm lucrurile acestea.» Și popa Stan umplea pătărelele, dar nu mai cuteza să se uite la ceilalți, și nu mai avea nici așa voe de vorbit.

Gheorghe cînd îi văzu pe toți duși pe gînduri, cu capetele plecate, se înduioșe tare, îi trecu minia, și nu știu cum îi veni așa un simțimint că el trebuie să întărească pe oamenii aceștia, că el ar putea să-i facă mai curagioși în lupta vieții. I se părea că el e mai mult, și mai bătrîn ca toți.

—«Dragii mei voi nu știți, dar ținta noastră nu poate fi de

ocamdată alta, decît ca se apunem, să ne stingem. Dar să ne stingem după ce-am luminat cît de cit în viață, să ne stingem așa ca o stea, ca și după ce vom dispărea, să rămînă în urma noastră lumină. Și numai după ce vor veni multe stele de acestea să se stingă în satele noastre, se va împrăștia întunerecul mare ce apasă, se va schimba și traiul nostru. Pe noi, poate că nu ne știe nimeni cum se cade ce sintem, nu-și bate nimeni capul cu noi. Dar asta nu trebuie să ne descurajeze. Noi știm de altă răsplată, care nu-i dela oameni, și chiar și aceștia, cînd nu vom mai fi, își vor aduce cu drag aminte de niște luminițe, cari au tot rărît din întunerecul din care până la ei n'a ajuns nimica. De credem că stingerea noastră e o nimicire, atunci nu mai plătim nimic, viața pentru noi nu mai poate avea nici un preț. Dragii mei, ceea ce ne poate ținea dezghețați e numai gîndul acela mare, că noi învingem chiar prin căderea noastră.»

Ceilalți cu capetele plecate pe masă ascultau moi, cu ochii neclintiți. Știau ei bine că Pirvu nu o duce mai bine decît ei, poate el are veniturile cele mai slabe. Își aduceau ca 'n vis aminte la cuvintele lui Gheorghe de gîndurile și planurile lor înainte cu cincisprăzece, douăzeci de ani. Li se păreau niște alcătuirii luminoase—luminoase, dar așa de ușoare de se tot confundau și iar se ridicau din întunerec. N'ar cuteza nici unul să-și mai lege viața de gînduri, de icoane așa de frumoase. Din toată frumuseța visată de ei au întilnit ceva în viață? Au venit griji multe cu pașii grei ca de urs, și acelea au rămas pentru totdeauna înghețate înaintea lor, ca niște fantome ce bagă groază în om. Cum se simțeau singuri la năcaz, fără ca un ochiu de veghe cel puțin să fie ațintit asupra lor, aruncați, cum spun mulți, după spatele lui Dumnezeu, vedeau că se tîmpesc și mai tare, se turtesc oarecum.—La cîți va ani știau aproape numai atîta : că vor trăi ei cumva de pe o zi pe alta. Și de multe ori cînd se 'ntilneau cu prietenii de școală, ce-s așezați în funcții pe la oraș, plecau în pămînt capul, ori se 'ntorceau într'altă parte ca să nu-i vadă. Li era greu, mai mult : un fel de rușine mestecată cu slăbiciune pe la incheeturi, simțiau în trup, și li se părea că-s nespuse de nefericiți.

Gheorghe Pirvu ajunsă însă la altă convingere decît dinșii. În anii cei dintâi i se părea și lui, că n'are nici un rost viața, așa cum o duce, că nu pentru o astfel de luptă s'a pregătit el atîta amar de vreme. A văzut că lupta pentru alții nu-i cu putință dacă traiul lui nu-i asigurat întăi. Și cînd au prins să se

ridice copiii, a simțit mai tare că-i o nebunie să se lupte pentru alții, iar ai săi să moară de foame.—Dar munca începută pentru sine cu atita curaj și putere, a băgat îndată de samă că-i spre folosul satului întreg. Și cînd a văzut că oamenii trag învățăături, că se îndeamnă la lucru, că își strîng rîndurile și încep să înțeleagă, el, care mai nainte nu știa cum să le ajute, a dat tot înainte, tot înainte. Ii părea bine că-și poate folosi sie-și și poate fi de folos altora, și altceva nu mai doria. Gîndurile, teoriile ce-l tulburau odată, dispăruseră.

Acum numai atita vedea limpede și hotărîl : în lupta aceasta, în care el a fost dus fără ca să fie pregătit anume pentru ea, dînsul va cădea în urmașurilor, se va mistui, și toată pregătirea din școli îi dă numai ajutorul acesta : să înțeleagă că el se stinge luminînd, că viața lui nu s'a istovit fără de folos în lume,—că altcum nici nu ar fi cu putință de-ocamdată o luptă.

Și convingerea aceasta lipsea din ceilalți soți de luptă și de suferință. Și din lipsa ei, dînșii nu puteau înțelege pe Gheorghe Pîrvu, și nu puteau să-și închipue altcum lupta vieții, decît așa, că-s niște oameni bătuți de soarte.

Cînd se despărțiră popa Stan era așa'n trei dungi, și zise strîngînd mîna lui Pîrvu : «Ești tînăr băete, tinerel nepoate, dar te mușcă și pe tine odată, ș'atunci...! Dar una să-ți spun ca de la un om mai bătrîn : îmi place tare de tine! Așa așa zice și eu : toți protopopii ca și popa Pîrvu să fie, și vlădicul ca toți protopopii aceștia la olaltă! Atunci am mai răsufli și noi cești de pe treapta cea din urmă și cea mai bătută de toate furtunile. Ne-ar face un rînd și cu eclejule și cu plata, de știi să fi tot cu ceaslovul în mînă.

—Nu crede părinte Stane, că noi sîntem cei mai bătuți de nevoi. Cel care suferă mai mult poate e chiar vlădicul. Nu știi d-ta că la noi la Romîni așa-i legea în țara asta : cu cît cineva e mai sus, mai deștept, mai puternic, cu atita să-l lovești mai tare tot la cap și la inimă, ca să nu mai cuteze nici să gîndească, nici să spună ce simte.—Las' părinte Stane, știi d-ta vorba ceea : tot măgarul știe povoara lui».

Trecuse primăvara tot învăluindu-și pe sus lumina și norii și vînturile, tot întinzindu-și covoarele verzi pe lunci și pe dealuri, împodobindu-le cu flori curate, pe cari le tot schimba peste noapte. Trecuse și vara cu căldurile ce umplu văzduhul

senin de unde albe de argint, cu vinele groase de ploi ce biciue ca o vijelie, cu răsufletul morale al nopților călduțe. Acum bat vînturi aspre ca și cînd ar avea în aripi așchii lungi de stejar. Verdele se întunecă tot mai tare, se trage poate sub coaje ori în inima arborilor și în rădăcinile firelor de iarbă, și rămîne arămiul ori încotro te uiți.

În lumina slabă a soarelui, numai fiarăle dela patru pluguri luminează, cînd le scot din pămîntul rănit, ca să tragă brazda într'altă parte.—De-o săptămînă se împarte pămîntul comasat a doua oară. Inginerul de-acum a lucrat așa după cum ș'au băgat sătenii jalba scrisă de Pîrvu: Oamenii au căpătat în trei table în preajma satului. Pămînt mai din clășile din urmă dar aproape de sat de-l vor putea lucra bine.—Curtea cea baronească a căpătat marginea, departe de sat, dar pămînt mult și bun.

Sătenii erau foarte veseli. Tot mereu, vedeai cum merge și unul și altul să-și vadă tabla, să și-o măsoare din ochi, pe unele locuri și din pași. Și-și făceau de-acuma planuri cum îl vor lucra pe anul viitor.

Numai cineva nu prea eșia să-și vadă tabla. Din eclejie a luat curtea prin judecată celea douăzeci de jugăre, așa că popa a rămas cu patru, după comasare. Era foarte îndestulit cum li s'a împărțit pămîntul oamenilor, și se bucura de bucuria lor. Se gîndia însă că el din patru jugăre cum va eși pe viitor? Îl neliniștea gîndul acesta. Dar era convins că oarecum tot va putea eși el la cale, va lua pe arîndă dela oameni, va face el cumva.—Din partea asta ar fi eșit el mai de multe ori la hotar să vadă ce părți au oamenii.

Dar altceva îl apăsa greu-greu, ca o piatră de moară. Nu s'a aflat un singur om care să-i fi mulțămît, cu o vorbă cel puțin, pentru binele ce le-a făcut, ori să spună pe față că iacă popa lor le-a dat sfaturi și i-a ajutat...

Erau buni bucuroși că au apucat la ceva, și-i puteai auzi cumu-și aruncă cite-odată vorbele tare: «Doar tot al nostru a fost pămîntul acesta odată. Dacă nu ni-l dau după dreptate, l'am fi luat cu puterea.»

Treceau pe lingă eclejia cea nouă de patru jugăre, și nu-i da nimănuî în gînd să stee cel puțin în loc să se uite la ea și să clatine odată neîndestulat din cap.

Gheorghe Pîrvu gîndia că oamenii aceștia nebăgînd în samă ecleja nu-l bagă în samă pe el, pe popa,—și numai odată s'a mai simțit așa de umilit ca acuma.

Înainte cu un an a fost la oraș cu copilă cea mai mare. A tras la un avocat cu care terminase gimnaziul. Era acolo o copilă de vr'o 13 ani, soră cu soția avocatului. Și în auzul tuturor, copila lui care era de 12, îi zise acesteia «Domnișoară». Atunci Pirvu s'a roșit dintr'una, apoi a pălit cumu-i moartea.

Așa o umilintă simțea și acum. I se părea că el e făcut să-și bată alții joc de dinsul.

Intr'o Sămbătă se isprăvise cu împărțitul, și Duminică în biserică popa le-a spus la oameni să mulțamească lui Dumnezeu că au scos la capăt bun de data asta împărțirea și să-l roage ca pe viitor să-i ajute într'o nouă muncă.

— „Să te auză Dumnezeu părinte“ răspunseră poporenii.

După biserică popa merse acasă, dar nu ajunsese bine, când se trezi cu curatorii bisericii și cu mai mulți poporenii. Îi poști în casă, să vadă ce năcazuri nouă au.

Oamenii își învăteau pălăriile în mină, și nu știau cum se înceapă. Un bătrîn cu fruntea brăzdată, unul dintre cei mai harnici oameni din sat, așa zise :

— «Părinte să nu vă fie cu supărare că venim așa de-ți umplem casa. Da am venit să-ți spunem ce ne-am hotărît să facem. Acum d-ta știi douăzeci de jugăre din ecleejie le-a luat baronul, zicea că-s a lui, și nici n'au fost puse după biserică. Dar dacă le-a luat i-or sta'n gît părinte, că cine mîncă dela biserică, își mîncă din fericirea lui pe lumea cealaltă. Da noi ne-am socotit așa : Patru jugăre e o nimica toată și iacă și d-tale ți-a dat Dumnezeu copiii și trebuie să-i crești. Cu acestea-nu-i puțință, dar dacă ar mai fi patruzeci pe de asupra tot ar fi ceva. Ș'a-poi coala patruzeci ne-am socotit noi mai mulți să le dăm dintr'al nostru la sfînta biserică să fie de ecleeje. De-aceea am venit mai mulți să facem scrisoare pentru asta, și să te rugăm pe d-ta să le pui după biserică, să fie pe vecii vecilor a ei.—Acum, să nu iei d-ta în nume de rău părinte, că noi de, ce pricepem, dar ne-am gîndit că așa tot n'ar fi rău. Atîta ne-ajută mîntea părinte să ierți d-ta».

Ochii lui Pirvu se luminau, fruntea i se însenina : oamenii aceștia au inimă și știu să prețuească.

Făcu contractul și-și puseră toți degetele pe crucea din naintea neamului.

I. Agirbiceanu.